

Kielellisten muutosten universaali luokittelu

Tanskalainen slavisti Henning Andersen on viime vuosina hahmotellut kielellisten muutosten universaalia typologiaa. Andersenin typologia lienee ensimmäinen yritys yhdistää kaikki kielen muutokset samoin kriteerein yhtenäisiksi muutosluokiksi. Tähänastiset luokitteluthan ovat koskeneet vain kielen jotakin osaa: on esimerkiksi olemassa eri perustein laadittuja äänne­muutosten, *muoto-opillisten* muutosten ja merkityksenmuutosten luokitteluja. Tein Andersenin vielä keskeneräisestä typologiasta suomen kielen pro gradu -työn Joensuun korkeakoulussa v. 1976. Seuraava katsaus perustuu tähän työhön, jossa käytin lähinnä kahta Andersenin tutkielmaa: artikkelia »Abductive and deductive change» (Language 1973) ja esitelmää »Towards a typology of change: bifurcation changes and binary relations» (1974).

Henning Andersenin mukaan universaali muutostypologia on sekä välttämätön että mahdollinen. Välttämätön se on siksi, että vasta sen avulla voidaan saada oikea kuva kielen muuttumisen todellisesta luonteesta ja kielten historiasta. Mahdollinen se taas on siksi, että koko

kielen systeemi on periaatteessa samanlaisten merkkien järjestelmä, joten sen muutoksetkin voi olettaa perusteiltaan samanlaisiksi. Andersen kuitenkin tähdentää, että universaali typologia on aina vain karkea, muutosten päätyypit erottava luokittelu ja yksityiskohtaisemmassa muutosluokittelussa on aina turvauduttava kielen kyseisen osajärjestelmän ominaisuudesta johtuviin luokittelukriteereihin ja muutosluokkiin. Universaalin typologian tarkoitus ei olekaan tehdä osatypologioita tarpeettomiksi vaan antaa vain kuva kaikkien muutosten yhteisistä peruspiirteistä.

Andersenin kielikäsitukseen ovat vaikuttaneet mm. Eugenio Coseriu ja erityisesti Roman Jakobson, joka on ollut Andersenin opettajana. Coseriuilta periytyy Andersenin käsitys kielestä jatkuvasti liikkeessä olevana systeeminä (System in Bewegung), jossa synkronian ja diakronian jyrkkä erottaminen on mahdotonta. Jakobsonin tavoin Andersen taas pitää kielen viestinnästä irrallista tutkimusta — monien strukturalistien perusteesta — riittämättömänä ja katsoo kielellisen koodin olevan vain yksi inhimillisen viestinnän monista eri koodista. Kielen muutoksessakin on aina mukana sekä kielen sisäisiä että -ulkoisia tekijöitä. Andersenin käsitys kielellisen merkin luonteesta on sama kuin Jakobsonin, sillä molemmat kannattavat amerikkalaisen filosofin C. S. Peircen (1839—1914) merkkiteoriaa. Peircen teorian ehkä tärkein ero Saussureen nähden on se, ettei hän pidä merkin sisällön (signatumin) ja muodon (signansin) suhdetta yhtä motivoitumattomana kuin Saussure. Peircen mukaan kielellisissä merkeissä on puhtaasti symbolisen aineksen lisäksi ns. ikonisia ja indeksisiä elementtejä, jotka sitovat merkit sekä toisiinsa kielen systeemin sisällä että kielenulkoisiin käyttötilanteisiinsa. Vaikka kielen systeemi on tällaisten merkkien yhtenäinen kokonaisuus, se voidaan Andersenin mielestä jakaa kahtia merkin sisällön mukaan. Sisältösystemissä (content system), jolla Andersen tarkoittaa leksikköä,

syntaksia ja morfologiaa, signatum on semanttinen, ilmaisusysteemissä (fonologiassa) se taas on diakriittinen eli erottava: ilmaisusysteemin merkkien ainoa sisältö on »toisenlaisuus» (otherness) eli se, että jokainen niistä eroaa jokaisesta toisesta. Sekä sisältö- että ilmaisusysteemin merkkien sisältö jakautuu vielä erilaisiin piirteisiin, jotka sisältösystemissä ovat semanttisia, ilmaisusysteemissä distinktiivisiä piirteitä.

Andersenin muutostypologia on oikeastaan kielellisten innovaatioiden typologia, sillä hän erottaa jyrkästi toisistaan kielellisen muutoksen synnyn yksilön kieliopin (grammar, competence) uudennoksena eli innovaationa ja innovaation leviämisen yhteisössä. Vasta kun innovaatio on levinnyt puheyhteisössä ja se on hyväksytty yhteisön kielellisen systeemin osaksi, voidaan puhua kielen muutoksesta (change). Käytännössä innovaation leviäminen näkyy kielen synkroniassa vaihteluna ja tapahtuu aina hitaasti samanlaisten, peräkkäisten ja yksilöllisten kontakti-innovaatioiden avulla. Kontakti-innovaatioissa viestintätilanteen kuulija omaksuu puhujan käyttämän kielellisen piirteen oman kielioppinsa osaksi; traditioaalain termin on kyse lainaamisesta. Andersen tähdentää sitä, että innovaation leviäminen on aina hidasta ja siihen vaikuttavat kielellisten syiden lisäksi monet sosiaaliset seikat. Nämä voivat sekä edistää muutoksen tapahtumista että estää innovaation leviämisen, jolloin uudennoksen levikki jää pieneksi tai innovaatio kuolee kokonaan vanhan edustuksen voittaessa. Innovaation ja muutoksen sekoittaminen toisiinsa on Andersenin mukaan johtanut usein turhiin väittelyihin mm. äänne­muutoksen äkillisyydestä ja vähittäisyydestä. Vaikka innovaation synty onkin aina äkillinen tapahtuma, on uudennoksen vakiintuminen hidas prosessi sekä yksilön kieliopissa että yhteisön systeemissä. Andersenin mukaan innovaatio voi näet peittyä sen luoneen tai omaksuneen yksilönkin kielenkäytössä jopa pitkäksi aikaa, koska kielenpuhuja pystyy

mukauttamaan kielenkäyttöään yhteisön normeihin kielioppinsa ns. lisäsystemin avulla. Lisäsystemi on kielenpuhujan kompetenssin eräänlainen pintakerros, joka sisältää kaiken sen kielellisen tiedon, joka ei kuulu varsinaiseen strukturoituneeseen systeemiin, kompetenssin ytimeen. Andersen olettaa, että yksilöiden kieliopissa voi itse asiassa olla suuriakin eroja, jotka silti peittyvät kielenkäytöstä lisäsystemin yhtenäistävän vaikutuksen takia. Vasta vähitellen uudennokset pääsevät kielenkäyttöön ja silloinkin vain vanhan edustuksen kanssa kilpailevina variantteina.

Andersen jakaa kaikki kielelliset innovaatiot neljään universaaliin luokkaan käyttäen kahta luokittelukriteeriä. Ensiksi kaikki innovaatiot voidaan jakaa kahteen pääryhmään sen mukaan, onko selityksessä otettava huomioon kielenkäyttö osana koko inhimillistä viestintäjärjestelmää vai riittääkö pelkkä kielellisen systeemin avulla tapahtuva selitys. Kommunikaatiosysteemin motivoimia innovaatioita Andersen kutsuu adaptiivisiksi, pelkän kielellisen systeemin avulla selitettäviä evolutiivisiksi. Toiseksi kaikki adaptiiviset ja evolutiiviset innovaatiot voidaan vielä jakaa kahteen universaaliin alaryhmään sen päättelytavan perusteella, jota innovaation synty on ensi sijassa vaatinut. Tämän jaon mukaan Andersen puhuu deduktiivisista ja abduktiivisista innovaatioista. Koko universaali typologia on siten seuraavannäköinen:

1. *Adaptiiviset innovaatiot*
  - a) deduktiiviset innovaatiot
  - b) abduktiiviset innovaatiot
2. *Evolutiiviset innovaatiot*
  - a) deduktiiviset innovaatiot
  - b) abduktiiviset innovaatiot

Andersen erottaa myös pienempiä innovaatioluokkia, mutta joutuu niiden kohdalla jo luopumaan täyden universaaliuden vaatimuksesta. Päähuomionsa hän toistaiseksi keskittää abduktiivisiin evolutiivisiin innovaatioihin (2b), jotka liittyy-

vät lapsen kielenoppimiseen. Innovaatiotyylogiansa pohjustukseksi hän esittääkin kielenoppimismallin, joka poikkeaa sekä puhtaasti mentalistisista että mekani-
nistisista kielenoppimisen selityksistä.

Tarkastelen seuraavaksi yksityiskohtaisemmin innovaatioiden luokittelukriteerejä ja sen jälkeen lyhyesti eri innovaatioluokkia.

Kommunikaatiosysteemillä Andersen tarkoittaa viestintätilannetta. Systeemi-termiä hän käyttää siksi, että katsoo viestinnän eri osien (puhujan, kuulijan, koodien, kontekstin jne.) muodostavan sidoksisen kokonaisuuden, jossa jokaisella osalla on oma tehtävänsä ja jossa toisen osan muutos voi vaikuttaa toisen osan muuttamiseen. Kielen muutoksissakin on aina otettava huomioon koko kommunikaatiosysteemin vaikutus. Sen sijaan vain osa kielellisistä innovaatioista syntyy kommunikaatiosysteemin motivoimana. Andersen kutsuu näitä innovaatioita adaptiivisiksi ja toteaa, että ne synnyttää jokin viestintätilanteen kielellinen tai kielenulkoisen tekijä. Jos kuulija esim. omaksuu puhujan käyttämän kielellisen piirteen omaan kielioppiinsa, on kyse kielellisen tekijän motivoimasta innovaatiosta. Jos puhuja taas luo kieleen uutta ulkomaailman tarkoitetta vastaavan sanan, motivoija on kielenulkoisen. Adaptiivisten innovaatioiden synty liittyy aina kielen ja ulkomaailman välisiin suhteisiin. Näiden innovaatioiden avulla kielen systeemi mukautuu sitä käyttävän yhteisön kulttuuriin ja kielen historia yhteisön muuhun historiaan. Sen sijaan evolutiiviset innovaatiot selittyvät pelkän kielen systeemin avulla. Ne ovat mahdollisia siksi, että kielen systeemi ei koskaan ole »valmis» vaan tarjoaa aina mahdollisuuden oman itsensä muuttamiseen: uusiin tulkintoihin ja hahmotuksiin, jotka perustuvat merkkien erilaisiin keskinäisiin suhteisiin ja ovat siten laajasti käsitettyinä analogisia. Varsinkin kielen siirtyessä sukupolvelta toiselle on mahdollisuus tällaisiin muutoksiin erityisen suuri, vaikka niitä voi tapahtua myös muulloin. Lastenkielen runsas analogiahan on ling-

visteille tuttu ilmiö; Andersenin mukaan sekini on osoitus kielen jatkuvasta sisäisestä evoluutiosta, johon systeemi itse tarjoaa mahdollisuuden. Jos analogia jää pysyväksi, on tapahtunut evolutiivinen innovaatio.

Se tapa, jolla kielenpuhija luo innovaation, on joko deduktiivinen tai abduktiivinen. Deduktiota Andersen käyttää perinnäisesti tarkoittamaan päättelyä, jossa tunnetusta laista johdetaan uusi yksityistapaus. Sen sijaan abduktio on uusi, filosofi C. S. Peirceltä omaksuttu käsite. Abduktio muistuttaa induktiota siinä, että kumpikin lähtee liikkeelle yksityistapauksista. Mutta kun induktio on Andersenin mukaan useisiin yksityistapauksiin nojaavaa varmaa päättelyä, on abduktio luonteeltaan epävarmaa päättelyä, jonka tulos voi yhtä hyvin olla oikea kuin vääräkin mutta aina jollain tavalla looginen. Abduktio näet yhdistää yksityistapauksen heti johonkin tuttuun lakiin tai vain havaintohetkellä hahmotettuun ilmiöiden suhteeseen ja luo näin hypoteesin. Jos yhdistäminen on tapahtunut väärin, päättelyn tuloskin on luonnollisesti virheellinen. Tämä epävarmuus kuuluu kuitenkin abduktion luonteeseen ja tekee siitä luovan prosessin. Abduktio onkin Andersenin mukaan ainoa tapa saada uutta tietoa ja löytää uusia ilmiöiden välisiä yhteyksiä. Niinpä abduktio on sekä ihmisen havaintotoiminnan että tieteellisen päättelyn keskeinen prosessi. Myös kaikki oppiminen tapahtuu abduktion avulla: lapsi oppii kielsensäkin tarkkailemalla ympäristön kielellistä tuotosta, tekemällä sen perusteella tulkintoja tuotoksen taustalla olevasta kielen systeemistä ja testaamalla sitten näitä abduktiivisen päättelynsä luomia sääntöjä tuottamalla itse niiden mukaista puhetta (deduktiivinen testaus) ja vertaamalla niitä uuteen kuulemaansa kielelliseen tuotokseen (induktiivinen testaus).

Kielelliset innovaatiot vaativat aina abduktiivista ja deduktiivista päättelyä yhdessä tai erikseen. Se, kumpi niistä on kulloinkin primaari, ratkaisee innovaation

luokittelun Andersenin typologiassa. Abduktio on innovaation synnystä keskeinen silloin, kun kielenpuhija joutuu päättämään kieliopin yksikön merkityksen, säännön vaikutusalan tms. kuulemansa kielellisen tuotoksen varassa. Jos hän päättelee tuotoksen takana olevan systeemin piirteiden toisin kuin tuotoksen esittäjä on sen päättellyt, tapahtuu abduktiivinen innovaatio. Deduktiivinen innovaatio tapahtuu taas silloin, kun kielenpuhija käyttää jo tuntemaansa kielioppia ja sen yleisiä lakeja uusien yksityistapauksen tuottamiseen. Esimerkiksi kielen sanamuodostusmallien mukainen uuden johdoksen luominen on deduktiivinen innovaatio.

Abduktiivisen ja deduktiivisen innovaation erottaminen ei kuitenkaan ole aina yksinkertaista. Tämä johtuu siitä, että abduktiivinen innovaatio on sisäisen kieliopin uudennos, joka ei sellaisenaan tule näkyviin kielenkäytössä. Tarvitaan vastaava deduktiivinen innovaatio, joka tuo sisäisen kieliopin uudennoksen kielelliseen tuotokseen. Tällainen deduktiivinen innovaatio on kuitenkin aina sekundaari, ja itse innovaatio on näissä tapauksissa luokiteltava abduktiiviseksi. Varsinaisen deduktiivinen innovaatio on sen sijaan itsenäinen kielenkäytössä ilmenevä uudennos, johon ei tarvita aiempaa abduktiivista innovaatiota. Eroa selventävät seuraavat suomen kielen esimerkit: Suomessa on kausatiiviverbit *punertaa* ja *sinertää*, joissa johdinta on *-rta-/-rtä-*. Tämä johdin on lohkosyntyyinen ja peräisin verbistä *vihertää*, jonka kantasana on *vihertää* ja jossa alkuperäistä johdinta on siten ollut pelkkä *-tä-*. *Punertaa* ja *sinertää* -verbien synnyn edellytys on ollut se, että kielenpuhija on tulkinnut kuulemansa *vihertää*-verbin kannan ja johtimen suhteen uudella tavalla (*vihe* + *-rtä-*). Tämä uudelleentulkinta on Andersenin termin abduktiivinen innovaatio, joka on muuttanut sisäistä kielioppia. Kielenkäytössä innovaatio on tullut näkyviin vasta silloin, kun sen seurauksena on muodostettu deduktiivisesti johdot *punertaa* ja *sinertää*. Näin abduktiivinen innovaatio tulee

ilmi vasta deduktiivisista seurauksistaan. Sen sijaan jos suomen puhuja muodostaa uuden johdoksen vaikkapa nyky-suomen produktiivisella *-is*-johtimella (esim. *mestis* 'mestaruussarja', *pesis* 'pesäpallo', *roskis* 'roskakori'), on kyseessä itsenäinen deduktiivinen innovaatio.

Adaptiivisia innovaatioita Andersen käsittelee hyvin lyhyesti. Abduktiivinen adaptiivinen innovaatio on hänen mukaansa mm. kontakti-innovaatio, jonka avulla kaikki uudennokset leviävät yhteisössä. Deduktiivinen adaptiivinen innovaatio voi syntyä esim. silloin, kun puhuja havaitsee kielen systeemin riittämättömäksi viestimään sitä semanttista sisältöä, jonka hän haluaa sen avulla viestiä. Tällöin hän voi uudistaa systeemiä luomalla siihen uuden sisältösystemin merkin (esim. lekseemin). Deduktiivinen adaptiivinen innovaatio on kyseessä myös silloin, kun puhuja poistaa systeemin sisäisen monitulkintaisuuden ja parantaa näin kielen viestintäkykyä. Andersen mainitsee esimerkkinä homonyymien törmäyksen, jonka estämiseksi toinen tai kumpikin yhteen lankeavista sanoista korvataan esim. kielikuvalla. Kahden taivutusaffiksin sekoittuminen voidaan taas poistaa ottamalla käyttöön synonyyminen aines jostain toisesta paradigmasta. Suomesta tähän sopivat esimerkiksi lounaismurteiden *mettässe*-tyyppiset illatiivit ja *härkkä(t)e*-tyyppiset genetiivit, joiden analogiset päätteet on selitetty syntyneiksi juuri sijojen yhteenlankeamisen estämiseksi.

Deduktiivisia evolutiivisia innovaatioita Andersen käsittelee viittauksenomaisesti vain sisältösystemin yhteydessä. Nämä innovaatiot ovat hänen mukaansa sellaisia kielen semanttisen rakenteen motiivoimia uudennoksia, joita ei ole edeltänyt aiempi abduktiivinen innovaatio ja joihin ei liity mitään adaptiivisten innovaatioiden tuntomerkkejä. Näyttää siltä, että Andersen katsoo mm. metaforien, metonymioiden ja ellipsien kuuluvan tähän ryhmään, ellei niiden syntyä ole ensisijassa motivoitunut jokin kommunikaatio-systemin tekijä.

Lasten kielenoppimiseen liittyvät abduktiiviset evolutiiviset innovaatiot ovat Andersenin tarkastelun pääkohde. Näissä innovaatioissa paljastuu myös selkeimmin hänen tylogiansa universaalius. Andersenin mukaan kieltä oppiva lapsi näet päättelee merkkien rakenteen ja käyttösäännöt täysin samoin riippumatta siitä, onko kyse sisältö- vai ilmaisuysteemistä. Jos tiedetään, millaisia asioita lapsi joutuu merkeistä päättelemään, tiedetään samalla, millaisia innovaatioita kielenoppimisessa voi syntyä. Andersen käsittelee vain merkkien rakenteeseen liittyviä innovaatioita. Hänen mukaansa kieltä oppivan lapsen tulee mm. ratkaista, (1) millaisia semanttisia tai distinktiivisiä piirteitä merkki sisältää (piirteiden arviointi), (2) mikä on piirteiden keskinäinen tärkeysjärjestys (piirteiden suhteuttaminen) ja (3) miten piirteet jakaantuvat eri segmenttien kesken (piirteiden segmentointi). Jos lapsi tekee »virheen» yhdessäkin näistä ratkaisuista, tapahtuu vastaava abduktiivinen innovaatio. Andersen esittää monia esimerkkejä sekä sisältö- että ilmaisuysteemien näihin ryhmiin luokittelemistaan innovaatioista. Ilmaisuysteemien esimerkit ovat slaavilaisten kielten äännehistoriasta, joka on Andersenin erikoisala; sisältösystemin esimerkit hän yleensä ottaa englannin kielestä ja käyttää päälähteenään Gustaf Sternin laajaa mutta ilmeisen tuntematonta teosta »Meaning and the change of meaning» (ilm. 1931). Esitän seuraavaksi muutamia Andersenin abduktiivisista evolutiivisista innovaatioista antamia esimerkkejä.

Piirteiden arviointiin perustuvasta ilmaisuysteemien innovaatiosta Andersen ottaa esimerkin serbokroaatista. Hänen mukaansa muinaisserbokroaatin foneemi-systemiin kuului kolme eri etuvokaalia /i/ : /é/ : /e/. Vielä nytkin tämä edustus on säilynyt eräissä arkaistisissa murteissa, mutta suurimmassa osassa kielialuetta on sen sijalla enää oppositio /i/ : /e/. Toisin sanoen /é/ on lakannut olemasta itsenäisen foneemi. Eräillä läntisillä alueilla se on sulautunut /i/:hin, idässä taas /e/:hen.

Katsauksia

Andersenin mukaan kyseessä on abduktiivinen evolutiivinen innovaatio, joka perustuu siihen, että /ɛ/:n distinktiiviset piirteet on voitu tulkita eri tavoin (Andersen käyttää Jakobsonin piirreteoriaa). Alun perin /ɛ/ on ollut oppositiossa /e/:n kanssa piirteen vahvatehoinen — heikkotehoinen avulla siten, että /ɛ/ on ollut vahvatehoinen ja /e/ heikkotehoinen. Kun tätä piirrettä ei enää ole tulkittu distinktiiviseksi, on piirre hajatehoinen tullut ratkaisevaksi /ɛ/:n analysoinnissa. /ɛ/ on näet sijainnut akustisesti +hajatehoinen-vokaalin eli /i/:n ja —hajatehoinen-vokaalin eli /e/:n puolivälissä. Se on yhtä hyvin voitu analysoida kummankin foneettiseksi edustumaksi. Lännessä /ɛ/:n foneettisen tuotoksen on arvioitu sisältävän piirteen +hajatehoinen, ja siten /ɛ/ on tullut /i/:n variantiksi. Idässä /ɛ/:n tuotokseen on liitetty piirre —hajatehoinen, ja se on käsitetty vastaavasti /e/:n variantiksi. Tuloksena uudesta piirteiden arvioinnista on ollut /ɛ/:n kato kielen foneemisysteemistä ja kaksijakoinen oppositio /i/ : /e/ entisen kolmijakoinen /i/ : /ɛ/ : /e/ asemesta.

Sisältösystemin piirteiden arviointiin perustuvasta innovaatiosta Andersen ottaa esimerkin englannin kielen johtimesta *-ster*. Tällä suffiksilla muodostettiin alkuaan naispuolista tekijää tarkoittavia johdoksia, joten se on sisältänyt piirteet naispuolinen (female) ja tekijä (agent). Myöhemmin suffiksi kuitenkin menetti piirteensä naispuolinen ja säilytti vain piirteen tekijä. Tämä abduktiivinen innovaatio voitiin todeta kielenkäytöstä vähitellen siten, että *-ster*-suffiksilla alettiin muodostaa myös miespuolista tekijää tarkoittavia johdoksia. Näitä ovat mm. vieläkin sukuniminä tavattavat sanat *Baxter*, *Dempster* ja *Webster*. Toisaalta naispuolista tekijää ilmaisemaan tarvittiin nyt uusi johdin, joksi otettiin nykyenglannissakin esiintyvä *-ess*, esim. *songstr-ess*, *seamstress*.

Piirteiden segmentoinnista Andersen ottaa esimerkin mm. puolan kielestä, jonka eräissä murteissa on alkuperäinen liudentunut /p/ muuttunut kahden foneemin sekvenssiksi /pj/:ksi. Syy on ollut

siinä, että liudentuneen /p/:n distinktiiviset piirteet on jaettu kahden eri segmentin kesken. Sisältösystemin segmentoinnin uudennokset voivat aiheuttaa mm. yhdyssanan tajuamisen yhdistämättömäksi sanaksi tai päinvastoin alkuperäisen yhdistämättömän tai johtamattoman sanan tajuamisen yhdyssanaksi tai johdokseksi. Andersenin esimerkit ovat englannin kielestä: nykyenglannissa ovat mm. yhdyssanat *cupboard*, *forehead* ja *husband* kadottaneet yhdyssanan luonteensa; toisaalta nykyenglanti tuntee johdokset *talkathon* ja *telethon*, joiden johdin *-thon* on saatu lainasanasta *marathon*, kun tämä sana on segmentoitu virheellisesti kannasta ja johtimesta muodostuneeksi johdokseksi. Abduktion kautta syntyneeseen suffiksiin *-thon* on liitetty 'pitkään yhtäjaksoisesti jatkuvan toiminnan' merkitys ja sen avulla muodostettu sitten deduktiivisesti lähinnä 'pitkää keskustelua' ja 'pitkää puhelin-keskustelua' tarkoittavat sanat. Segmentoinnin uudennoksesta käy esimerkiksi myös edellä mainitsemani suomen *punertaa*, *sinertää* -tyyppisten kausatiiviverbien synty.

Koska Andersenin typologia on vielä keskeneräinen, siitä on luonnollisesti helppo löytää paljonkin puutteita. Silmäänpistäväntä on ehkä syntaktisten muutosten puuttuminen innovaatiotyyppien esimerkiksiöstä. Muutenkin sisältösystemi jää ainakin toistaiseksi täysin fonologian varjoon, mikä on ymmärrettävää, koska Andersen on koulutukseltaan fonologi. Andersenin luokittelukriteerit liittyvät kielellisen uudennoksen syntyprosessiin, mikä ei ole muutosluokittelussa ollut kovinkaan tavallista. Esimerkiksi äänne- ja fonologien muutosten artikulatorinen ja fonologinen jaottelu perustuvat kumpikin muutoksen lopputulokseen: assimilaatio kertoo ääntämisen muutoksen tuloksen, fonologisen opposition synty foneemisysteemissä tapahtuneen kehityksen lopputilanteen. Tällaiset luokittelut korostavat Andersenin mukaan turhan jyrkästi synkronian ja diakronian eroa ja jättävät huomaimatta muutosprosessin todellisen luon-

teen. Nehän kirjaavat vain ennen muutosta olleen ja muutoksen jälkeisen synkronisen tilanteen puuttumatta uudennoksen synnyttäneisiin kielellisiin ja kielenulkoisiin tekijöihin. Koska nämä tekijät ovat viestinnässä aina mukana, kieli on jatkuvasti altis uudennoksille. Synkroninen systeemi ei suinkaan ole staattinen. Sinänsä Andersenin typologian pääjako adaptiivisiin ja evolutiivisiin innovaatioihin on lingvistiikassa jo vanhaa perua; sen sijaan alajako abduktiivisiin ja deduktiivisiin uudennoksiin on uusi, luultavasti Andersenin oma innovaatio.

Kaija Kuiri